

Duża nowelizacja KPC - druk sejmowy nr 3137

SSR dr Łukasz Zamojski
25.1.2020 r.
Szkolenie Część III

Wyrokowanie

Zgodnie z **art. 326 § 1 k.p.c.** ogłoszenie wyroku powinno nastąpić na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę. Postanowieniem wydanym niezwłocznie po zamknięciu rozprawy sąd może odroczyć ogłoszenie wyroku na oznaczony termin przypadający nie później niż dwa tygodnie po dniu zamknięcia rozprawy. Jeżeli sprawa jest szczególnie zawiła, materiał sprawy jest szczególnie obszerny lub sąd jest znacznie obciążony czynnościami w innych sprawach, termin ten wyjątkowo może wynosić miesiąc po dniu zamknięcia rozprawy.

W przepisie dwukrotnie przedłużono dopuszczalny termin odroczenia publikacji wyroku.

W pierwotnej wersji projektu zakładano tylko i wyłącznie jeden termin miesięczny do wszelkich spraw. Na skutek dyskusji – wskazaniu możliwości przedłużenia postępowania z tego powodu dokonano w/w zmiany.

Wyrokowanie

Art. 326 § 4 k.p.c., jeżeli na posiedzenie wyznaczone w celu ogłoszenia wyroku nikt się nie stawił, włączając publiczność, przewodniczący lub sędzia sprawozdawca może zarządzić odstępianie od odczytania sentencji i od podania powodów rozstrzygnięcia. W takim przypadku wyrok uważa się za ogłoszony z chwilą zakończenia posiedzenia. Sentencję należy jednak odczytać, jeżeli będzie wygłaszane uzasadnienie wyroku.

Rozwiązanie należy przyjąć z aprobatą – odczytywanie sentencji i podawanie motywów do pustej sali jest absurdalne i bezcelowe.

Wyrokowanie

W myśl art. 339 § 1 k.p.c. sąd może wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany w wyznaczonym terminie nie wniósł odpowiedzi na pozew.

Zmiana ta ma fundamentalne znaczenie dla strony pozwanej oraz dla samego sądu – brak potrzeby kierowania sprawy na rozprawę i zajmowania czasu na wokandzie.

Jednocześnie rozwiązanie to znacząco wzmacnia rolę odpowiedzi na pozew. Niejako zmusza pozwanego do zajęcia stanowiska na piśmie.

Powstaje w tym miejscu wątpliwość co do możliwości naruszenia w ten sposób praw osób niepiśmiennych.

Wyrokowanie

Art. 352¹ § 1 k.p.c., **niedopuszczalny jest wniosek o sprostowanie wyroku złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu.**

§ 2. **Za wniosek złożony jedynie dla zwłoki w postępowaniu uważa się drugi i dalszy wniosek złożony przez tę samą stronę co do tego samego wyroku, chyba że okoliczności sprawy wykluczają tę ocenę.**

§ 3. Wniosek, o którym mowa w § 1, **pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego złożeniem.** O pozostawieniu wniosku i pozostałych pism bez dalszych czynności **zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy złożeniu pierwszego pisma.**

§ 4. Przepisy § 1–3 stosuje się odpowiednio do wniosków o uzupełnienie i o wykładnię wyroku.

Przepis stanowi realizację koncepcji naruszenia prawa procesowego.

Wyrokowanie

Art. 340 § 1 k.p.c. sąd wyda wyrok zaoczny (obligatoryjnie), jeżeli mimo niewniesienia odpowiedzi na pozew skierowano sprawę do rozpoznania na rozprawie, a **pozwany nie stawiał się na tę rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze w niej udziału.**

Przepis art. 339 § 2 stosuje się.

Uzasadnienie postanowień

W ustawie przyjęto generalną zasadę odejścia od uzasadnień sądu sporządzanych z urzędu, dotyczy to nie tylko uzasadniania wyroków, ale również postanowień i to nawet tych wydawanych na posiedzeniach niejawnych.

Znaczącej zmianie uległ **art. 357 k.p.c.**

§ 2. Postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczając postanowienie stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, należy ją pouczyć o dopuszczalności, warunkach, terminie i sposobie złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia tego postanowienia i wniesienia środka zaskarżenia albo o tym, że postanowienie nie podlega uzasadnieniu lub zaskarżeniu.

Uzasadnienie postanowień

Na mocy art. 357 § 2¹ k.p.c., postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem.

§ 3. Uzasadnienie postanowienia sporządza się w terminie tygodnia od dnia wpływu do właściwego sądu wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem, a jeżeli wniosek był dotknięty brakami – **od dnia usunięcia tych braków**.

Uzasadnienie postanowień

Na mocy art. 357 § 2¹ k.p.c., postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu, i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem.

§ 3. Uzasadnienie postanowienia sporządza się w terminie tygodnia od dnia wpływu do właściwego sądu wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem, a jeżeli wniosek był dotknięty brakami – **od dnia usunięcia tych braków.**

§ 5. Wydając postanowienie, nawet niepodlegające zaskarżeniu, sąd może przy nim zwięźle wskazać zasadnicze powody rozstrzygnięcia, jeżeli mając na względzie okoliczności sprawy uzna, że pozwoli to na usprawnienie postępowania (**skrócone uzasadnienie**).

Uzasadnienie postanowień

Zgodnie z art. 357 § 6 k.p.c. przy wydaniu postanowienia podlegającego zaskarżeniu sąd może, według swej oceny opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy, postanowić o odstąpieniu od jego uzasadnienia, jeżeli w całości uwzględni zawarty w piśmie procesowym wniosek strony i podziela argumenty strony przytoczone na jego poparcie. W postanowieniu należy **powołać to pismo.** Jeżeli pismo to zostanie doręczone stronie później niż postanowienie, termin do złożenia zażalenia biegnie od dnia doręczenia tego pisma.

Wydaje się, że to uprawnienie sądu jest niezależne od złożenia przez stronę opłaconego wniosku o sporządzenie uzasadnienia.

W postępowaniu egzekucyjnym obowiązuje art. 766¹ k.p.c., zgodnie z którym postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia z urzędu, gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Uzasadnienie orzeczeń

Art. 327¹ § 1 k.p.c., uzasadnienie wyroku powinno zawierać:

- 1) wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej;
- 2) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

§ 2. Uzasadnienie wyroku sporządza się w sposób zwięzły.

Powyższy przepis stanowi wyraz rozdzielenia regulacji o uzasadnieniu pisemnym i ustnym.

Uzasadnienie orzeczeń

Istotną nowość stanowi art. 328 § 3 k.p.c. zawierający wymóg by we wniosku o pisemne uzasadnienie wskazać, czy pisemne uzasadnienie ma dotyczyć całości wyroku czy jego części, w szczególności poszczególnych objętych nim rozstrzygnięć.

Brak wyraźnego wskazania w tym zakresie będzie brakiem formalnym wniosku.

§ 4. Sąd odrzuca wniosek niedopuszczalny, spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania.

W powiązaniu z art. 328 § 3 k.p.c. pozostaje art. 329 § 1 k.p.c., zgodnie z którym pisemne uzasadnienie wyroku sporządza się w zakresie wynikającym z wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem.

Uzasadnienie orzeczeń

W myśl **art. 331 § 4 k.p.c.**, jeżeli sporządzenie uzasadnienia okaże się niemożliwe, prezes sądu zawiadamia o tym stronę. W takim przypadku termin do wniesienia środka odwoławczego biegnie od dnia doręczenia tego zawiadomienia, o czym należy pouczyć stronę. Stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej wraz z tym pouczeniem doręcza się pouczenia przewidziane w § 3.

Uzasadnienie orzeczeń

Rozwiązanie zasługuje co do zasady na aprobatę. Należy rozumieć, że powołanie się na treść pisma strony ma nastąpić w sentencji postanowienia skoro nie sporządza się jego uzasadnienia.

Powstaje jednak pytanie, co w sytuacji gdy treść pisma, na które powoła się sąd nie spełnia wymogów stawianych uzasadnieniu, a zatem nie zawiera wszelkich niezbędnych elementów uzasadnienia – jak wówczas postąpi sąd odwoławczy.

Zmiany w postępowaniu apelacyjnym

Dodano **art. 368 § 1¹ k.p.c.** w zarzutach co do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia należy wskazać fakty ustalone przez sąd pierwszej instancji niezgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy lub istotne dla rozstrzygnięcia fakty nieustalone przez sąd pierwszej instancji.

§ 1² Powołując nowe fakty lub dowody, należy **uprawdopodobnić (poprzednio w art. 368 § pkt 4 k.p.c. dotąd było wykazać)**, że ich powołanie w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe, albo że potrzeba powołania się na nie wynikła później.

§ 1³ Powołując fakt stwierdzony dowodem utrwalonym za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, należy oznaczyć część zapisu dotyczącą tego faktu.

Są to nowe wymogi formalne apelacji, które spowodują czytelność zarzutów, zaś w przypadku nagrań łatwość w ich odszukaniu bez potrzeby pełnego odsłuchiwania nagrania.

Wyrokowanie – zmiany w postępowaniu apelacyjnym

Dodano art. 369 § 1¹ k.p.c. w przypadku przedłużenia terminu do sporządzenia pisemnego uzasadnienia wyroku termin do sporządzenia apelacji wynosi trzy tygodnie.

O terminie tym sąd zawiadamia stronę doręczając jej wyrok z uzasadnieniem. Jeżeli w zawiadomieniu termin ten wskazano błędnie, a strona się do niego zastosowała, apelację uważa się za wniesioną w terminie.

Wyrokowanie – zmiany w postępowaniu apelacyjnym

Zgodnie z treścią art. 367 § 3 k.p.c. zasadą pozostaje, że skład sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w składzie trzech sędziów.

Na posiedzeniu niejawnym sąd orzeka w składzie jednego sędziego z wyjątkiem wydania wyroku.

Na skutek znaczącego poszerzenia definicji sprawy rozpoznawanej w postępowaniu uproszczonym (art. 505¹ § 1 k.p.c.) znacząco wzrosła liczba apelacji i zażaleń rozpoznawanych w składzie jednoosobowym.

Znacząco rozszerzono dopuszczalność rozpoznania apelacji na posiedzeniu niejawnym – na mocy art. 374 k.p.c., sąd drugiej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w apelacji lub odpowiedzi na apelację złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy, chyba że cofnięto pozew lub apelację albo zachodzi nieważność postępowania.

Wyrokowanie – zmiany w postępowaniu apelacyjnym

Zgodnie z treścią **art. 386 § 5 k.p.c.**, w przypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania **sąd rozpoznaje ją w tym samym składzie**, chyba że nie jest to możliwe lub powodowałoby nadmierną zwłokę w postępowaniu.

Przepis ten budzi spore wątpliwości.

Zasadniczo jego celem jest prawidłowe rozpoznanie sprawy przez skład sądu który zna sprawę. Jednak strony będą postrzegać przewodniczącego / sprawozdawcę przez pryzmat wcześniej wydanego orzeczenia i wyrażonego poglądu. Zapewne strony będą uważały powtórny proces z tą samą obsadą sędziowską za nieprawidłowy. Również sędzia, któremu na skutek apelacji jednej ze stron uchylono poprzednie orzeczenie może mieć nawet podświadomie gorsze nastawienie do strony skarżącej.

Wyrokowanie – zmiany w postępowaniu apelacyjnym

Zgodnie z treścią **art. 386 § 6 k.p.c.**, ocena prawna (jedynie) wyrażona w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiąże zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Nie dotyczy to jednak przypadku, gdy nastąpiła zmiana stanu prawnego lub faktycznego, albo gdy po wydaniu wyroku sądu drugiej instancji Sąd Najwyższy w uchwale wyraził odmienną ocenę prawną.

Przyjęto dodatkowo możliwość braku związania w sytuacji wyrażenia nowego poglądu przez Sąd Najwyższy. Jest to oczywiście możliwość po stronie sądu ponownie rozpoznającego sprawę bo orzecznictwo SN nie ma waloru prawa powszechnie obowiązującego. Z pewnością przyczyni się to do ujednolicenia orzecznictwa.

Zmiany w postępowaniu zażaleniovym

Zgodnie z treścią **art. 394 § 1 k.p.c.** zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na **postanowienia sądu** pierwszej instancji **kończące postępowanie** w sprawie, a **ponadto** na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest:

1. zwrot pisma wniesionego jako pozew, z którego nie wynika żądanie rozpoznania sprawy;
2. zwrot pozwu;
3. odmowa odrzucenia pozwu;
4. przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie;
5. zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszzonego postępowania;
6. zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, zwrot opłaty lub obciążenie kosztami sądowymi – jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy.

Istotnie ograniczono zatem zakres zażalenia jakie przysługuje do sądu wyższej instancji.

Zmiany w postępowaniu zażaleniowym

- Szeroko posłużono się formułą tzw. **zażalenia poziomego** – zgodnie z **art. 394^{1a} § 1 k.p.c.** **zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji** przysługuje na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest:
1. odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie;
 2. oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego oraz niedopuszczenie interwenienta do udziału w sprawie wskutek uwzględnienia opozycji;
 3. rygor natychmiastowej wykonalności;
 4. wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania;
 5. stwierdzenie prawomocności orzeczenia;
 6. skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia;
 7. **odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia;**
 8. **sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa;**
 9. zwrot zaliczki, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka, a także koszty przyznane w nakazie zapłaty, jeżeli nie wniesiono środka zaskarżenia od nakazu;
 10. **oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego;**
 11. zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem;
 12. **odrzućenie zażalenia;**
 13. **odrzućenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego.**

Zmiany w postępowaniu zażaleniowym

W postępowaniu toczącym się wskutek zażalenia poziomego odpowiednio stosuje się przepisy art. 394 § 2 i 3 (termin, wymogi co do formy zażalenia), art. 395 (przekazanie akt sprawy z zażaleniem, możliwość autokorekty), art. 396 (wstrzymanie wykonalności postanowienia) oraz art. 397 k.p.c. (odesłanie do przepisów o postępowaniu apelacyjnym, skład sądu).

Jeżeli w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd drugiej instancji.

Przyjęta zasada spowoduje ogromne perturbacje w sądach I instancji, a zwłaszcza w sądach rejonowych (w tym także związane z zasadami losowania składów orzekających).

Jeżeli w sądzie I instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, zażalenie rozpoznaje sąd II instancji (art. 694^{1a} § 3 k.p.c.).

Zmiany w postępowaniu zażaleniowym

Zażalenie poziome w sądzie II instancji przewiduje art. 394² § 1 k.p.c., zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienie tego sądu o odrzuceniu apelacji.

Zgodnie z art. 394 § 1¹ k.p.c., zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje **także** na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest:

- 1) odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie,
 - 2) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego,
 - 3) zwrot kosztów procesu, o ile nie wniesiono skargi kasacyjnej,
 - 4) zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu,
 - 5) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę,
 - 6) zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka,
 - 7) odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia,
- z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

Zmiany w postępowaniu zażaleniowym

Art. 394³ § 1 k.p.c. niedopuszczalne jest zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu.

§ 2. Za zażalenie wniesione jedynie dla zwłoki w postępowaniu uważa się:

1. drugie i dalsze zażalenie wniesione przez tę samą stronę na to samo postanowienie,
2. zażalenie na postanowienie wydane w wyniku czynności wywołanych wniesieniem przez tę samą stronę wcześniejszego zażalenia

– chyba że okoliczności sprawy wykluczają tę ocenę (**uznanie sądu**).

§ 3. Zażalenie, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności, w szczególności nie przedstawia się go do rozpoznania właściwemu sądowi. W ten sam sposób postępuje się także z dalszymi pismami strony związanymi z wniesieniem tego zażalenia.

§ 4. O pozostawieniu zażalenia i dalszych pism bez żadnych dalszych czynności zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz – przy wniesieniu zażalenia.

§ 5. Przepis art. 380 stosuje się odpowiednio.

Powyższy przepis stanowi element koncepcji naruszenia prawa procesowego.

Zmiany w postępowaniu zażaleniowym

Art. 397 § 1 k.p.c. sąd rozpoznaje zażalenie na posiedzeniu niejawnym **w składzie trzech sędziów.**

§ 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia sąd uzasadnia z urzędu postanowienie kończące to postępowanie. W sprawach, w których zażalenie oddalono lub zmieniono zaskarżone postanowienie, pisemne uzasadnienie sporządza się tylko wówczas, gdy strona zgłosiła wniosek o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem.

Postępowanie gospodarcze

Dodano **działa II a o tytule postępowanie w sprawach gospodarczych art. 458¹- art. 458¹³ k.p.c.**

W uzasadnieniu projektu ustawy przytoczono statystyki, z których wynika, że od czasu usunięcia wcześniejszej regulacji o postępowaniu gospodarczym wydłużył się czas rozpoznania spraw gospodarczych tymczasem sprawy te powinny być rozpoznawane szybciej, niż pozostałe sprawy cywilne. Jednocześnie, skoro ich stronami z założenia są podmioty profesjonalne, można na nie nałożyć surowsze wymagania i rygory procesowe. Można też z góry założyć pewne ograniczenie przedmiotowego i podmiotowego zakresu postępowania. Skutecznym sposobem osiągnięcia tych celów jest przywrócenie odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych.

Postępowanie gospodarcze

Zgodnie z treścią art. 458¹ § 1 k.p.c. przepisy niniejszego działu stosuje się w sprawach gospodarczych podlegających rozpoznaniu w procesie.

§ 2. W sprawach gospodarczych rozpoznawanych według przepisów niniejszego działu przepisy o innych postępowaniach odrębnych stosuje się w zakresie, w którym nie są sprzeczne z przepisami tego działu.

Nie dotyczy to spraw gospodarczych rozpoznawanych w europejskim postępowaniu nakazowym, w europejskim postępowaniu w sprawie drobnych roszczeń oraz w elektronicznym postępowaniu upominawczym.

Paragraf 1 omawianego przepisu nie został skorelowany z art. 458² § 1 pkt 10-11 k.p.c.

Paragraf 2 przypomina, że w praktyce nieraz dochodzi do krzyżowania się norm poszczególnych postępowań odrębnych np. gospodarczego z nakazowym oraz uproszczonym – w razie kolizji przepis daje prymat regulacji postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych np. w sprawie gospodarczej uproszczonej niedopuszczalne będzie w ogóle wniesienie powództwa wzajemnego – przepis art. 458⁸ § 3 k.p.c. będzie miał pierwszeństwo przed art. 505⁴ § 2 k.p.c.

Postępowanie gospodarcze – definicja sprawy gospodarczej

Zgodnie z treścią **art. 458² § 1 k.p.c.**, sprawami gospodarczymi są sprawy: ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej;

1. określone w pkt 1, choćby którakolwiek ze stron zaprzestała prowadzenia działalności gospodarczej;
2. ze stosunku spółki oraz dotyczące roszczeń, o których mowa w art. 291–300 i art. 479–490 ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1577 oraz z 2018 r. poz. 398, 650, 1544, 2219 i 2244);
3. przeciwko przedsiębiorcom o zaniechanie naruszania środowiska i przywrócenie do stanu poprzedniego lub o naprawienie szkody z tym związanej oraz o zakazanie albo ograniczenie działalności zagrażającej środowisku;
4. z umów o roboty budowlane oraz ze związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych;
5. z umów leasingu;
6. przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy prawa lub czynności prawnej;
7. między organami przedsiębiorstwa państwowego;
8. między przedsiębiorstwem państwowym lub jego organami a jego organem założycielskim lub organem sprawującym nadzór;
9. z zakresu prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego;
10. o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, którym jest orzeczenie sądu gospodarczego prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu albo ugoda zawarta przed tym sądem;
11. o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego opartego na prawomocnym lub podlegającym natychmiastowemu wykonaniu orzeczeniu sądu gospodarczego albo ugodzie zawartej przed tym sądem.

Postępowanie gospodarcze – definicja sprawy gospodarczej

Egzemplifikacja rodzajów spraw gospodarczych wskazana w art. 458² § 1 k.p.c. na gruncie k.p.c. jest wyliczeniem zamkniętym, co nie oznacza jednak, że w innych ustawach szczególnych inna kategoria spraw nie może zostać uznana za sprawy gospodarcze.

Jednocześnie z wprowadzeniem wyliczenia katalogu spraw gospodarczych we wskazanym przepisie, zgodnie z art. 16 ustawy nowelizacyjnej uchylona została w całości ustawa z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych z dotychczasową definicją tego typu spraw zawartą w art. 2 tej ustawy.

Zasadniczo **większość kategorii spraw w nowej i starej definicji sprawy gospodarczej się powtarza.**

Wyjątkiem jest włączenie do definicji spraw gospodarczych spraw z umów o roboty budowlane oraz związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych, a także spraw z umów leasingu.

Postępowanie gospodarcze – definicja sprawy gospodarczej

W tym kontekście zapewne na nowo rozgorzeją spory i dyskusja co do rozróżnienia pomiędzy umową o dzieło, a umową o roboty budowlane.

Jednak z pewnością w praktyce **największe wątpliwości będzie budziła klasyfikacja spraw „związanych z procesem budowlanym umów służących wykonaniu robót budowlanych”** - w szczególności chodzi o to, jak dalece dana umowa musi być związana z procesem budowlanym i służy wykonaniu robót budowlanych.

Czy w tym trybie ma być również rozpoznawana sprawa z umowy sprzedaży dotycząca zakupu materiałów budowlanych? Wydaje się, że nie.

Postępowanie gospodarcze – definicja sprawy gospodarczej

Związek z umową o roboty budowlane musi być ścisły np. jak w przypadku umowy o wykonanie projektu budowlanego.

Na taką interpretację pozwalają fragmenty uzasadnienia projektu ustawy, w którym projektodawcy wskazali, że włączają te kategorie spraw do spraw gospodarczych „aby wykorzystać specjalizację sądów gospodarczych, należy dodać do katalogu spraw gospodarczych kolejne rodzaje spraw: ze stosunków prawnych leżących z reguły w zakresie obrotu gospodarczego, choć niekoniecznie łączących przedsiębiorców”.

Do takich umów z pewnością nie należy „pospolita” umowa sprzedaży.

Postępowanie gospodarcze – umowa o roboty a umowa o dzieło

Wyrok SN z dnia 7 grudnia 2005 r., V CK 423/05

Zasadniczym kryterium rozróżnienia pomiędzy umową o dzieło a umową o roboty budowlane jest ocena realizowanego zamierzenia stosownie do wymogów prawa budowlanego.

Postępowanie gospodarcze – umowa o roboty a umowa o dzieło

Wyrok SA w Szczecinie z dnia 7 marca 2019 r., I AGa 229/18

Zasadniczym kryterium rozróżnienia umowy o dzieło oraz umowy o roboty budowlane jest ocena realizowanej inwestycji stosownie do wymagań ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane. Przedmiot świadczenia niepieniężnego w umowie o roboty budowlane jest przedsięwzięciem o większych rozmiarach, zindywidualizowanych właściwościach, zarówno fizycznych, jak i użytkowych, któremu z reguły towarzyszy wymóg projektowania i zinstytucjonalizowany nadzór. Elementem konstytutywnym umowy o roboty budowlane jest, dająca się wyinterpretować z art. 647 k.c., szczególna postać współdziałania inwestora z wykonawcą w zakresie przygotowania i wykonania przedmiotu świadczenia, przejawiająca się w dostarczeniu projektu i przekazaniu terenu budowy. Cechy te przesądzają o odrębnym i samoistnym charakterze umowy o roboty budowlane i to niezależnie od statusu prawnego związanych nią stron.

Postępowanie gospodarcze – dodatkowy wymóg formalny pozwu / pierwszego pisma pozwanego

Zgodnie z treścią art. 458² § 2 k.p.c., nie są sprawami gospodarczymi sprawy o:

- 1) podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej po jej ustaniu;
- 2) wierzytelność nabytą od osoby niebędącej przedsiębiorcą, chyba że wierzytelność ta powstała ze stosunku prawnego w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie jego strony.

Powyższy przepis będzie miał w praktyce kolosalne znaczenie ze względu na liczbę spraw ujętych w punkcie 2 – np. spraw przeciwko ubezpieczycielom masowo skupowanym przez różnego rodzaju przedsiębiorców – obecnie będą to sprawy rozpoznawane w wydziałach cywilnych.

Postępowanie gospodarcze – dodatkowy wymóg formalny pozwu / pierwszego pisma pozwanego

Zgodnie z treścią art. 458³ § 1 k.p.c. **pozew powinien zawierać wskazanie adresu poczty elektronicznej powoda albo oświadczenie powoda, że nie posiada takiego adresu.**

§ 2. Pierwsze pismo procesowe pozwanego wniesione po doręczeniu odpisu pozwu powinno zawierać adres poczty elektronicznej albo oświadczenie, że pozwany nie posiada takiego adresu, o czym poucza się doręczając odpis pozwu.

§ 3. Niespełnienie wymogów, o których mowa w § 1 lub § 2, uznaje się za brak formalny pisma uniemożliwiający nadanie mu prawidłowego biegu.

Chodzi o adres e-mail strony procesu a nie pełnomocnika.

Postępowanie gospodarcze – dodatkowy wymóg formalny pozwu / pierwszego pisma pozwanego

Zatem powyższy przepis w sprawach gospodarczych wprowadza dodatkowy wymóg formalny pozwu co stanowi **uzupełnienie treści art. 187 § 1 k.p.c.**

Brak wyłączenia w art. 458³ § 1 i 2 k.p.c. tego dodatkowego wymogu formalnego pisma w stosunku do pism składanych przez profesjonalnych pełnomocników należy uznać za błąd ustawodawcy, bowiem jak wynika z treści art. 458⁴ § 1 k.p.c. adres e-mail jest potrzebny tylko w celu przesłania drogą elektroniczną stosownych pouczeń stronie niezastępowanej przez profesjonalnego pełnomocnika.

Jeśli pozew, albo pierwsze pismo pozwanego w sprawie złożone po doręczeniu odpisu pozwu nie będzie zawierało tej informacji, to powinno nastąpić wezwanie do usunięcia braku formalnego w trybie art. 130 § 1 k.p.c. (tylko gdy powód / pozwany występuje w sprawie samodzielnie).

Postępowanie gospodarcze – dodatkowy wymóg formalny pozwu / pierwszego pisma pozwanego

Jednakże gdy pozew, albo pierwsze pismo procesowe pozwanego w sprawie gospodarczej zostało **złożone przez profesjonalnego pełnomocnika**, a nie zawiera informacji o adresie e-mail, to na mocy **art. 130^{1a} k.p.c. zostanie od razu zwrócone.**

Należy również pamiętać, że **jeśli pierwszym pismem pozwanego reprezentowanego przez profesjonalnego pełnomocnika będzie odpowiedź na pozew**, to zostanie ona zwrócona, a wówczas **sąd może na posiedzeniu niejawnym wydać wyrok zaoczny w trybie art. 339 § 1 k.p.c.**

Postępowanie gospodarcze – dodatkowy wymóg formalny pozwu / pierwszego pisma pozwanego

Powyższy wymóg formalny dotyczy wszystkich spraw rozpoznawanych w odrębnym postępowaniu gospodarczym także tych, w których nakładają się przepisy innych postępowań odrębnych np. upominawczego, nakazowego, uproszczonego.

W praktyce sądy różnie podchodzą do egzekwowania tego nowego obowiązku w przypadku złożenia pozwu albo pierwszego pisma pozwanego przez profesjonalnego pełnomocnika.

Zastosowanie rygoru zwrotu pisma (pozwu / odpowiedzi na pozew) tylko z tej przyczyny i jedynie na podstawie wykładni literalnej narusza zasady logiki i nie współgra z wykładnią systemową oraz celowościową.

Postępowanie gospodarcze – dodatkowy wymóg formalny pozwu / pierwszego pisma pozwanego

Wbrew odmiennym wywodom niektórych przedstawicieli doktryny (tak K. Flaga – Gieruszyńska [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2019, s. 976) **adres e-mail wskazany na mocy art. 458³ § 1 i 2 k.p.c. obecnie służy jedynie do przesłania pouczeń przez sąd, a nie do dalszej komunikacji z sądem.**

Przepisy o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych tego w żadnym miejscu nie przewidują, a wykonanie obowiązku podania adresu e-mail nie można traktować jako wyboru sposobu komunikowania się przez stronę z sądem za pośrednictwem „systemu teleinformatycznego”, o którym mowa w art. 125 § 2¹ k.p.c.

Powstaje pytanie, czy Sąd może sprawdzić „prawdziwość” informacji dotyczącej adresu e-mail (np. strona wskazuje na brak takiego adresu a powszechnie wiadomo, że taki adres posiada).

Co jeśli adres jest podany nieprawidłowo tj. jego budowa nie odpowiada prawidłowej budowie?

Postępowanie gospodarcze

Na mocy art. 458⁴ § 1 k.p.c. stronę niezastępowaną przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej **sąd poucza** o treści art. 458⁴ § 1 i 4, art. 458⁵, art. 458⁹ oraz art. 458¹⁰.

Pouczenia, o którym mowa w § 1, udziela się stronie niezwłocznie po złożeniu pierwszego pisma procesowego, a jeżeli było ono dotknięte brakami – po ich usunięciu.

Art. 458⁴ § 2 k.p.c., doręczenie pouczenia następuje na piśmie oraz na wskazany przez stronę adres poczty elektronicznej. Pouczenie doręcza się także pełnomocnikowi, chyba że pełnomocnikiem tym jest adwokat, radca prawny lub rzecznik patentowy bądź za stronę działa Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej.

Należy zauważyć, że przepis o pouczeniu na adres e-mail nie zawiera żadnych rozwiązań co do sposobu / terminu doręczenia np. jeśli przesyłka zostanie odrzucona z uwagi na przepełnienie skrzynki czy jako tzw. „spam”.

W uzasadnieniu projektu ustawy podano, że potrzeby udzielenia pouczenia nie należy wyłączać a priori, nawet w sprawie gospodarczej.

Postępowanie gospodarcze

Zgodnie z treścią **art. 458⁴ § 4 k.p.c.** stronę, której nie pouczone w sposób przewidziany w § 2, uważa się za **pozbawioną możliwości obrony swych praw, chyba że nieudzielenie pouczenia nie miało wpływu na zachowanie tej strony w toku postępowania.**

Takie rozwiązanie należy uznać za chybione. Traktuje ono co do zasady lepiej stronę postępowania gospodarczego niż stronę zwykłego procesu (por. orzecznictwo do art. 379 pkt 5 k.p.c.).

W istocie sankcja nieważności jest jedynie swoistym ustawowym „straszakiem”, bowiem nie będzie występować automatycznie – należy zbadać zachowanie strony w trakcie procesu i ewentualny wpływ braku pouczeń na działanie tej strony.

Postępowanie gospodarcze

Pouczenia, o których mowa w **art. 458⁴ k.p.c.** mają „dwie warstwy” - mogą dotyczyć „**zwykłego przedsiębiorcy**” tj. osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej posiadającej status przedsiębiorcy, wówczas wystarczające jest **podwójne pouczenie**:

1. klasyczne pouczenie pisemne, o treści art. 458⁵ § 1 i 4, art. 458⁶, art. 458¹⁰ oraz art. 458¹¹ k.p.c.,
2. elektroniczne pouczenie o treści tych samych przepisów wysłane na adres e-mail o ile został on podany.

Wśród w/w pouczeń nie brakuje swoistych „perełek” - zgodnie z treścią art. 458⁵ § 1 k.p.c. powoda (oczywiście po złożeniu pozwu bo wcześniej nie jest on powodem:) należy pouczyć, że w pozwie ma on obowiązek powołać wszystkie twierdzenia i dowody pod rygorem późniejszego ich pominięcia.

Próbując ratować sens tego przepisu należy przyjąć, że na skutek pouczenia powód w terminie wyznaczonym przez przewodniczącego nie krótszym niż tydzień zgłosił wszystkie twierdzenia i dowody (art. 458² § 2 k.p.c.).

Postępowanie gospodarcze

W literaturze (tak J. Gudowski [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian. Tom II, Warszawa 2019, s. 1115) wskazuje się, że wystarczające jest pouczenie na jeden z powyższych sposobów, ale taki pogląd nie znajduje potwierdzenia w jasnej wykładni językowej i należy go odrzucić – ustawodawca z wielką ostrożnością z uwagi na wcześniejsze wyroki TK co do nieważności niektórych przepisów uprzedniego postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych podszedł do kwestii niezbędnych pouczeń.

Oprócz powyższych sposobów **pouczeń** sąd ma dodatkowo udzielić **przedsiębiorcy osobie fizycznej** oraz **podmiotowi niebędącemu przedsiębiorcom**, którego sprawa z mocy definicji sprawy gospodarczej jest rozpoznawana przez sąd gospodarczy przy zastosowaniu przepisów o tym postępowaniu odrębnym pouczenia o w/w przepisach przy pierwszej czynności sądu, na którą strona się stawiła (art. 458⁴ § 3 k.p.c.) - **potrójne pouczenie**.

Postępowanie gospodarcze – koncentracja materiału dowodowego

Zasada prekluzji dowodowej.

Art. 458⁵ § 1 k.p.c., powód jest obowiązany powołać wszystkie twierdzenia i dowody w pozwie, a pozwany – w odpowiedzi na pozew.

§ 2. Doręczając pouczenie, o którym mowa w art. 458⁴ § 2, przewodniczący wzywa stronę, by w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż tydzień, powołała wszystkie twierdzenia i dowody.

§ 3. Stosownie do okoliczności sprawy przewodniczący może określić inny termin do zgłoszenia przez strony twierdzeń i dowodów.

§ 4. Twierdzenia i dowody powołane z naruszeniem przepisów § 1–3 **podlegają pominięciu**, chyba że **strona uprawdopodobni**, że ich powołanie nie było możliwe albo że potrzeba powołania wynikła później. W takim przypadku dalsze twierdzenia i dowody na ich poparcie powinny być powołane w terminie dwóch tygodni od dnia, w którym ich powołanie stało się możliwe lub wynikła potrzeba ich powołania.

Postępowanie gospodarcze – koncentracja materiału dowodowego

W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że przepis art. 458⁵ § 1 k.p.c. jest wyrazem prymatu zasady szybkości postępowania w sprawach gospodarczych bowiem **wprowadza ściślejsze niż w „zwykłym” procesie ograniczenia czasowe w powoływaniu twierdzeń i dowodów. Strony winny podać wszelkie swe twierdzenia co do faktów i dowody na ich poparcie już w pierwszych pismach procesowych: powód w pozwie, a pozwany – w odpowiedzi na pozew.**

Z uwagi na to, że jest to istotne obostrzenie, należy stronom niereprezentowanym przez profesjonalnego pełnomocnika udzielić odpowiedniego pouczenia.

Rozwiązania zawarte w proj. art. 458⁵ § 1–3 k.p.c. stanowią *lex specialis* wobec przepisów art. 205³ § 2 k.p.c. oraz art. 205¹² § 2 i 3 k.p.c. i mają na celu wymuszenie na stronach zwiększonej dyscypliny w celu możliwie najszybszej koncentracji materiału dowodowego.

Możliwość pominięcia przepisów o postępowaniu gospodarczym

Art. 458⁶ § 1 k.p.c., na wniosek strony, która nie jest przedsiębiorcą lub jest przedsiębiorcą będącym osobą fizyczną, **sąd rozpoznaje sprawę z pominięciem przepisów niniejszego działu.**

§ 2. Wniosek, o którym mowa w § 1, **strona może złożyć w terminie tygodnia od dnia doręczenia jej na piśmie pouczenia**, o którym mowa w art. 458⁴ § 2, **a jeżeli doręczenie pouczenia nie było wymagane – w pozwie albo pierwszym piśmie procesowym pozwanego.**

Możliwość pominięcia przepisów o postępowaniu gospodarczym

Wniosek o prowadzenie sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych, o którym mowa w art. 458⁶ § 1 k.p.c. **jest wiążący dla sądu i nie musi być umotywowany żadną argumentacją.**

Wniosek złożony po terminie jest bezskuteczny – wówczas przewodniczący / sąd nie musi wydawać żadnego zarządzenia / postanowienia, po prostu prowadzi sprawę dalej stosując przepisy postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych. Ze względu na swą istotę, choć przepis o tym nie stanowi wprost wniosek nie podlega cofnięciu.

Prowadzenie sprawy przy zastosowaniu przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych będzie stanowiło naruszenie przepisów procedury, które może mieć wpływ na wynik sprawy – zwłaszcza gdy sąd zastosował zastrzone zasady koncentracji materiału procesowego w myśl art. 458⁵ k.p.c. **W pewnych sytuacjach może to prowadzić nawet do nieważności postępowania na skutek pozbawienia strony prawa do obrony.**

Termin do złożenia wniosku jest terminem ustawowym prekluzyjnym, podlega przywróceniu na ogólnych zasadach.

Czasowe ograniczenie przekazania sprawy wg właściwości funkcjonalnej

Art. 458⁷ § 1 k.p.c. sąd gospodarczy, który stwierdził, że sprawa nie jest sprawą gospodarczą, może z tego powodu **przekazać ją sądowi właściwemu w terminie miesiąca od dnia wwania się w spór przez pozwanego.**

§ 2. Przekazanie sprawy gospodarczej może nastąpić w terminie miesiąca od dnia wwania się w spór przez pozwanego. **Sprawę gospodarczą, której nie przekazano sądowi gospodarczemu ze względu na upływ tego terminu, rozpoznaje się z pominięciem przepisów niniejszego działu.**

Powyższy przepis jest skierowany tylko do sądu i wprowadza ograniczenie czasowe w obie strony – gdy sprawę, która nie jest sprawą gospodarczą wniesiono do sądu gospodarczego (§ 1) oraz gdy sprawę gospodarczą skierowano mylnie do wydziału cywilnego (§ 2).

Wydaje się, że po upływie tego terminu sąd nie może dokonać przekazania, a jeśli to zrobi to sprawa może zostać zwrócona na mocy powyższego przepisu. W każdym razie zarządzenie o przekazaniu sprawy nawet po terminie nie może być z tego powodu skutecznie zaskarżone zażaleniem (por. uchwałę SN z dnia 22 lipca 1994 r., III CZP 87/94).

Postępowanie gospodarcze – zakaz zmian podmiotowych i przedmiotowych

Art. 458^b § 1 k.p.c. w toku postępowania nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych. Jednakże w przypadku zmiany okoliczności powód może żądać, zamiast pierwotnego przedmiotu sporu, jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się może nadto rozszerzyć powództwo o świadczenia za kolejne okresy.

§ 2. Przepisów art. 177 § 1 pkt 5, art. 194–196, art. 198 ani art. 205 nie stosuje się.

§ 3. Powództwo wzajemne jest niedopuszczalne.

§ 4. Przewodniczący i sąd są obowiązani podejmować czynności tak, by rozstrzygnięcie w sprawie zapadło nie później niż sześć miesięcy od dnia wniesienia odpowiedzi na pozew. Jeżeli odpowiedź ta była dotknięta brakami, termin ten biegnie od dnia usunięcia jej braków, a jeżeli jej nie wniesiono – od dnia upływu terminu do jej wniesienia.

Postępowanie gospodarcze – zakaz zmian podmiotowych i przedmiotowych

Art. 458⁸ k.p.c. zawiera zatem **ograniczenia przekształceń podmiotowych i przedmiotowych w postępowaniu gospodarczym** (dopuszczalne pozostają tylko interwencja z art. 75–83 k.p.c. i przypozwanie z art. 84–85 k.p.c.), przyjmuje także skrócone terminy do umorzenia zawieszonoego postępowania i wniesienia skargi o wznowienie postępowania. Wskazany w § 4 termin rozpoznania sprawy gospodarczej jest terminem instrukcyjnym. Jego przekroczenie nie rodzi zatem żadnych skutków procesowych.

Wszystko to ma na celu przyspieszenie rozpoznania spraw gospodarczych.

Termin 6 m-cy na rozpoznanie sprawy nie będzie obowiązywał w przypadku, gdy sprawa gospodarcza będzie rozpoznawana przez sąd cywilny na skutek nieprzekazania w terminie miesiąca od daty wdania się pozwanego w spór bowiem wówczas w ogóle przepisy rozdziału o postępowaniu gospodarczym nie mają zastosowania.

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

Art. 458⁹ § 1 k.p.c. strony mogą się umówić o wyłączenie określonych dowodów w postępowaniu gospodarczym w sprawie z określonego stosunku prawnego powstałego na podstawie umowy (**umowa dowodowa**).

§ 2. Umowę dowodową zawiera się **na piśmie pod rygorem nieważności** albo **ustnie przed sądem**. W przypadku wątpliwości uważa się, że umowa późniejsza utrzymuje w mocy te postanowienia umowy wcześniejszej, które da się z nią pogodzić.

§ 3. Umowa dowodowa zawarta pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu jest nieważna.

§ 4. Zarzut nieważności lub bezskuteczności umowy dowodowej można podnieść najpóźniej na posiedzeniu, na którym powołano się na umowę, a jeśli uczyniono to w piśmie procesowym – najpóźniej w następnym piśmie procesowym albo na najbliższym posiedzeniu.

§ 5. Objęcie umową dowodu przeprowadzonego przed sądem przed jej zawarciem nie pozbawia go mocy dowodowej.

§ 6. Sąd nie dopuści z urzędu dowodu wyłączonego umową dowodową.

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

Rozwiązanie przyjęte w art. 458⁹ § 1 k.p.c. dotyczące umowy dowodowej jest zupełną nowością.

W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że strony winny mieć prawo ograniczenia zakresu postępowania dowodowego poprzez wyłączenie określonych rodzajów dowodów. Uwydatni to zasadę, że to strony są gospodarzami procesu i może przyczynić się do sprawniejszego rozwiązania sporu.

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

Umowa procesowa może być zawarta:

1. przed procesem,
2. w trakcie postępowania.

Może dotyczyć konkretnej sprawy albo wszystkich spraw odnoszących się do stosunków wynikających z umowy cywilnoprawnej (zobowiązania) zawartej między stronami.

Wydaje się, że wbrew niektórym poglądom doktryny jest to umowa o charakterze stricte procesowym a nie materialnym bowiem jej cel i skutek objawia się tylko w trakcie postępowania i nie wywołuje żadnych skutków materialnoprawnych.

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

W literaturze trafnie przyjmuje się możliwość zawarcia umowy dowodowej przez pełnomocnika procesowego.

Poglądy różnią się tylko o tyle, czy pełnomocnictwo procesowe musi wyraźnie to przewidywać (tak R. Kulski: Odrębności postępowania w sprawach gospodarczych, MoP nr 21/2019, s. 1168), czy jest to niedopuszczalne tylko gdy pełnomocnictwo wyraźnie tego zabrania (tak J. Gudowski: Kodeks..., s. 1134).

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

Umowa dowodowa może przewidywać wyłączenie przeprowadzenia w sprawie dowodów określonych:

1. rodzajowo np. dowodu z opinii biegłego,
2. konkretnie np. dowodu z przesłuchania świadka Jana Kowalskiego.

Nie można na mocy umowy dowodowej wyłączyć przeprowadzenia wszystkich dowodów. Nie można również wpływać na sposób przeprowadzenia dowodów przez sąd np. przesłuchania świadka na piśmie.

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

Sąd może badać ważność takiej umowy z urzędu albo wniosek strony, jednak gdy jest ona ważna i skuteczna, to sąd nie może jej zignorować. Umowa jest wiążąca dla sądu od momentu jednoznacznego wskazania sądowi jej treści (albo złożenia jej na piśmie, albo ustnego zgłoszenia do protokołu).

W literaturze wskazuje się (J. Gudowski: Kodeks..., s. 1137), że **zarzut nieważności / nieskuteczności umowy dowodowej strona musi podnieść niezwłocznie na tej samej rozprawie, na której umowa została zgłoszona sądowi, albo w pierwszym piśmie procesowym po pisemnym jej zgłoszeniu.**

Nie wynika to wprawdzie z treści samego przepisu o umowie dowodowej ale można to wywieść z zasady koncentracji materiału procesowego.

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

Jest to uprawnienie procesowe zależące od jednolitej woli stron postępowania na co nie ma wpływu sąd zatem trudno prognozować czy przepis ten będzie miał w praktyce częste zastosowanie.

Nie ma przeszkód by strony zawarły umowę dowodową przed rozpoczęciem postępowania.

Umowa dowodowa musi dotyczyć konkretnego stosunku prawnego powstałego na mocy umowy cywilnoprawnej (nie może dotyczyć sprawy wynikającej z deliktu czy bezpodstawnego wzbogacenia) – jednak w ramach tego stosunku może dotyczyć wszystkich spraw sądowych jakie toczą się / będą się w przyszłości toczyć pomiędzy stronami. Ważne jest również żeby była zawarta między stronami, które ostatecznie występują w danej sprawie.

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

Powstaje pytanie czy umowa pozostanie ważna w wyniku przekształceń podmiotowych po jej zawarciu.

Trzeba przyjąć, że jeśli doszło do przekształcenia spółki w trybie ksh (obowiązuje w tym zakresie zasada kontynuacji), to umowa nadal będzie ważna, natomiast nie będzie wiązać nowego podmiotu w razie przejęcia czy podziału spółki. Tak też przyjęto w doktrynie (J. Gudowski....., s. 1139) i w orzecznictwie – wyrok SN z 3.9.1998, I CKN 822/97.

Powstaje również istotne pytanie czy umowa dowodowa może być wypowiedziana?

Co do zasady przepis **art. 458⁸ k.p.c.** tego wyrażnie nie reguluje.

Problem polega na tym, że umowa ta nie ma charakteru zobowiązania materialnoprawnego tylko stanowi w zasadzie czynność wywołująca wyłącznie skutki procesowe.

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

Pewną wskazówkę może stanowić wyraźnie dopuszczona możliwość modyfikacji treści umowy poprzez zawarcie umowy późniejszej, co jednak pozwala utrzymać w mocy te postanowienia umowy wcześniejszej, które da się z nią pogodzić, jak również możliwość podniesienia zarzutów co do nieważności albo bezskuteczności umowy dowodowej.

W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że do umowy dowodowej należy odnosić zwykłe zasady rządzące prywatnym obrotem prawnym, w szczególności *pacta sunt servanda*, to nie ma podstaw do narzucenia stronom, by kolejna umowa całkowicie uchylała poprzednią. Na wypadek wątpliwości w tym względzie należy więc przyjąć domniemanie, że późniejsza umowa dowodowa utrzymuje w mocy te postanowienia umowy wcześniejszej, które da się z nią pogodzić.

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

Jednostronne rozwiązanie umowy dowodowej mogłoby stanowić zaskoczenie dla drugiej strony postępowania.

Byłoby to wyrazem braku lojalności kontraktowej (**można rozważyć uznanie tego za naruszenie prawa procesowego**).

Np. powód wskazuje w pozwie wnioski dowodowe z uwzględnieniem treści umowy dowodowej a pozwany po doręczeniu odpisu pozwu wypowiada umowę umowę i w odpowiedzi na pozew zgłasza wszelkie dowody w tym te objęte wcześniej umową dowodową.

Postępowanie gospodarcze – umowa dowodowa

Ustawodawca nie rozstrzygnął również wprost, czy jest możliwe zgodne rozwiązanie umowy przez strony.

Podchodząc do tej kwestii racjonalnie należy przyjąć, że rozwiązanie umowy dowodowej przez jej strony jest jak najbardziej dopuszczalne.

Jednakże w związku z obowiązkiem zgłaszania wszelkich wniosków dowodowych przez strony w pierwszych pismach procesowych może się okazać, że po rozwiązaniu umowy w trakcie trwania procesu i tak powołanie dowodów objętych umową będzie spóźnione.

Powstaje wątpliwość czy rozwiązanie umowy dowodowej, może być uznane za zdarzenie, które wcześniej uniemożliwiło zgłoszenie dowodu.

Postępowanie gospodarcze – dowód z zeznania świadka jako wyjątek

Na mocy **art. 458¹⁰ k.p.c.** dowód z zeznań świadka sąd może dopuścić jedynie wtedy, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Rozwiązanie to jest zbliżone do treści art. 299 k.p.c. o przesłuchaniu strony. **Powstaje pytanie o wzajemną relację obu przepisów tj. czy najpierw ma zostać przeprowadzony dowód z zeznań świadków czy zeznań stron.**

Niewątpliwie taka regulacja powinna przyspieszyć rozpoznanie sprawy, powstaje jednak problem związany z tym, że dowody zgodnie z nową regułą przygotowania rozprawy mogą być dopuszczane na posiedzeniu przygotowawczym i wskazywane w planie rozprawy. Skąd sąd na tym etapie będzie wiedział, czy zostały jakieś niewyjaśnione fakty istotne dla sprawy.

Postępowanie gospodarcze – zmiana uprawnień wynikająca z dokumentu

Zgodnie z **art. 458¹¹ k.p.c.** czynność strony, w szczególności oświadczenie woli lub wiedzy, z którą prawo łączy nabycie, utratę lub zmianę uprawnienia strony w zakresie danego stosunku prawnego, może być wykazana tylko dokumentem, o którym mowa w art. 77³ Kodeksu cywilnego, chyba że strona wykaże, że nie może przedstawić dokumentu z przyczyn od niej niezależnych.

Powyższy przepis wprowadza ograniczenie możliwości wywodzenia zmiany uprawnień w związku z czynnością dokonaną ustnie – czynność co do zasady musi być objęta treścią dokumentu w rozumieniu art. 77 k.c. (przy jego szerokiej obecnie definicji).

Postępowanie gospodarcze – zasada słuszności w obciążeniu kosztami

Na mocy **art. 458¹² k.p.c.**, niezależnie od wyniku sprawy sąd może obciążyć kosztami procesu w całości lub w części stronę, która przed wytoczeniem powództwa zaniechała próby dobrowolnego rozwiązania sporu, uchyliła się od udziału w niej lub uczestniczyła w niej w złej wierze i przez to przyczyniła się do zbędnego wytoczenia powództwa lub wadliwego określenia przedmiotu sprawy.

Powyższy przepis w postępowaniu gospodarczym pozwala na szersze zastosowanie tzw. zasad słuszności w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach niż według zasad ogólnych.

Postępowanie gospodarcze – zasada słuszności w obciążeniu kosztami

Na mocy **art. 458¹³ k.p.c.**, do wyroku sądu pierwszej instancji zasądzającego świadczenie w pieniądzu lub rzeczach zamiennych przepisy art. 492 § 1 i 2 stosuje się odpowiednio.

Oznacza to, że **wyrok sądu I instancji** wydany w sprawie, w której zastosowanie znalazły przepisy o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych **niezależnie od prawomocności stanowi tytuł zabezpieczenia.**

W literaturze (T. Szanciło [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, red. T. Szanciło, s. 1588) trafnie wskazuje się, że **w treści wyroku musi być jednak wyraźnie wskazane, że sąd procedował na podstawie przepisów postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych – bez tego komornik nie dokona zabezpieczenia.**

Postępowanie gospodarcze – zagadnienie orzeczenia jako tytułu zabezpieczenia

Zgodnie z treścią **art. 492 § 1 k.p.c.** **nakaz zapłaty z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności.** Kwota zasądzona nakazem wraz z wymagalnymi odsetkami stanowi sumę, której złożenie przez dłużnika na rachunek depozytowy Ministra Finansów w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, zwany dalej "rachunkiem depozytowym Ministra Finansów", wystarczy do zabezpieczenia. Jeżeli nakaz zobowiązuje do wydania rzeczy zamiennych, do zabezpieczenia wystarczy złożenie sumy równej wartości przedmiotu sporu.

§ 2. Powód wnosząc o dokonanie zabezpieczenia jest obowiązany wskazać sposób zabezpieczenia. **Sąd na wniosek pozwanego może ograniczyć zabezpieczenie według swego uznania.** Przepis art. 742 oraz przepisy o ograniczeniu zabezpieczenia przeciwko Skarbowi Państwa stosuje się odpowiednio.

Postępowanie gospodarcze – zagadnienie orzeczenia jako tytułu zabezpieczenia

W piśmiennictwie (por. M. Manowska: Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego), wskazuje się, że wykonanie nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym **jako tytułu zabezpieczającego** polega na **wszczęciu postępowania egzekucyjnego bez potrzeby nadania klauzuli wykonalności** co do wykonania zabezpieczenia, nie uprawnia natomiast do egzekwowania świadczenia, chyba że nakaz zapłaty wydany został na podstawie weksla i czeku, tak jak to stanowi art. 492 § 3 k.p.c.

Nakaz zapłaty jako tytuł zabezpieczenia nie podlega zaskarżeniu zażaleniem na podstawie art. 741 k.p.c., ponieważ stanowi tytuł zabezpieczenia z mocy prawa, a sąd nie podejmuje w tym względzie żadnej odrębnej decyzji procesowej.

Postępowanie gospodarcze – zagadnienie orzeczenia jako tytułu zabezpieczenia

Postanowienie SO w Gdańsku z dnia 7 marca 2012 r., III Ca 75/12

Nakaz zapłaty będąc wyjątkowym tytułem zabezpieczającym nie określa sposobu zabezpieczenia, a zatem z jego treści nie wynika w jakim trybie podlega wykonaniu. W takim wypadku sposób zabezpieczenia wskazywany jest dopiero we wniosku o wszczęcie postępowania zabezpieczającego (vide: wniosek o wpis w księdze wieczystej), nie zaś jak wskazuje uczestnik - już w pozwie. Artykuł 743 § 1 k.p.c. przewiduje co prawda jako zasadę nadawanie postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia, podlegającemu wykonaniu w drodze egzekucji, klauzuli wykonalności z urzędu, reguła ta nie dotyczy jednak nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym, który zgodnie z art. 492 § 1 k.p.c. z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczający bez nadawania mu klauzuli wykonalności.

Postępowanie gospodarcze – zagadnienie orzeczenia jako tytułu zabezpieczenia

Pozwany może na podstawie art. 742 k.p.c. wystąpić do sądu z wnioskiem o wydanie postanowienia uchylającego lub zmieniającego nakaz zapłaty w zakresie, w jakim stanowi on tytuł zabezpieczenia, gdy odpadnie lub zmieni się przyczyna zabezpieczenia.

Pozwany ma również prawo żądania ograniczenia zabezpieczenia, w tym możliwość ograniczenia sposobów zabezpieczenia oraz jego rozmiaru, jak również określenia okresu, w którym nakaz jako tytuł zabezpieczenia nie będzie wykonywany.

W piśmiennictwie wskazuje się, że z uwagi na charakter nakazu jako tytułu zabezpieczenia w postępowaniu nakazowym powód w zasadzie nie powinien składać wniosku o zabezpieczenie (tak D. Zawistowski komentarz do art. 492 k.p.c., Lex).

Postępowanie gospodarcze – zagadnienie orzeczenia jako tytułu zabezpieczenia

Postanowienie SA Rzeszów z dnia 28 marca 2014 r., I ACz 85/14

1. Istnieje możliwość ograniczenia wykonania nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczającego na podstawie art. 492 § 2 KPC. Ograniczenie zabezpieczenia może polegać na określeniu przez sąd okresu, w którym nakaz jako tytuł zabezpieczający nie będzie wykonywany, np. do chwili rozpoznania zarzutów od nakazu zapłaty, co pozwala osiągnąć podobny skutek jak wstrzymanie wykonania orzeczenia. Wniosek pozwanego o ograniczenie zabezpieczenia może dotyczyć również zmniejszenia zakresu określonego przez powoda sposobu zabezpieczenia, zarówno co do rodzaju zastosowanych sposobów zabezpieczenia, jak i ich rozmiaru, np. zmniejszenia wysokości zajętej wierzytelności czy liczby i rodzaju zajętych ruchomości. Istnieje zatem pewne podobieństwo takiego wniosku o ograniczenie zabezpieczenia i wniosku o zmianę zabezpieczenia na podstawie art. 742 KPC. Istotna różnica między tymi środkami wynika jednak z odmiennych podstaw do ich uwzględnienia. Zmiana zabezpieczenia jest możliwa, jeżeli odpadnie lub zmieni się przyczyna zabezpieczenia. Natomiast o ograniczeniu zabezpieczenia na podstawie art. 492 § 2 sąd orzeka według swojego uznania.

2. Zawarte w art. 492 § 2 KPC stwierdzenie, że przepis art. 742 KPC stosuje się odpowiednio, wskazuje, że pozwany w toku postępowania nakazowego może domagać się uchylecia nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczającego, według zasad określonych w tym przepisie.